

Újrateremteni az eredeti formát

A restaurátor laboratóriumában

Időszámítás előtt a négyezredik évben... volt-e élet és milyen? Felelni, a legrégebb korok emberéhez közel kerülni csak a régészeti leletek segítségével lehet. Kiállításokon csodálhatja a közönség régmúlt idők emberének produktumait, ezer darabból összeragasztott cserépedényen művészi ösztönének első megnyilvánulásait. A régész pedig tudományos pontossággal „helyére tesz” minden egyes darabot, mígnem összeáll a kép: kik, hogyan, hol éltek évezredekkel ezelőtt. Amíg a tárgyi emlékek a föld mélyéből a régész asztalára, vagy a múzeumi tárlókba kerülnek — addig tart a restaurátor munkája.

Saliga Lászlónak, a szegedi múzeum restaurátorának laboratóriumából számlálhatatlanul csont és kőszek, égetett cserépedény kerülhetett már ki a 15 év alatt. Ennyi ideje dolgozik a múzeumban. Munkája a „telepen” kezdődik. Az ásatáskor a kisebb mélyedésekben talált „együttésekről” már ő gondoskodik, azokat együtt csomagolják. Az egymás mellett heverő cserép- vagy csontdarabok egymáshoz illosága valószínűbb. A temetőfeltárás pedig külön gondosságot kíván. Általában a feltárt anyag is gazdagabb és fontos a tárgyak eredeti helyzetének megfigyelése. Nem egyszer ebből lehet következtetni rendeltetésükre. A munka következő fázisában megtisztítják a telepről behozott anyagot, majd „kiterítik” a laboratórium asztalain. Jelenleg a Klárafalva határában talált leletek borítják az asztalokat. A laikus csak sötétebb-világosabb árnyalatú darabokból álló cseréphalmazt lát, és vigasztalan lenne, ha neki kellene az egymást kiegészítő darabokat megkeresni.

— Az anyag, a szín, a díszítési stílus minden korban jellegzetes. Már kint az ásatásnál irányt mutat a szakembernek. Ezekre az agyagból, még korong nélkül formált kis edényekre a lecsapott kettős fül jellemző — mutatja fel a bámulatosan szép formájú kis használati tárgyakat, amelyek Klárafalva határában kerültek napvilágra. Valóban, mindegyiken azonos stílusú a díszítés. Homorú ujjnyomok mutat-

ják, hogy tényleg kézzel formálták. Szinte hihetetlen, hogy ezeket a formás kis tárgyakat halom törmelékben állította össze a restaurátor érte keze. Egy hatalmas edény is készen áll az asztalon, valószínűleg gabonát tároltak benne, nyolcvanhat darabból állt össze. A ragasztások helye és a kiegészítések jól érzékelhetők.

— A tárgy teljes formája is élvezhető, de a pusztulás mértéke is érzékelhető. Kiegészítő anyagnak színezett gipszet, különböző műanyagokat használunk. A ragasztóanyag pedig sellakk, spirítussal hígítva. Meleg hatására megolvad, így lehetővé válik a ragasztások későbbi korrigálása, a darabok elmozdítása.

A szakmai tudás mellett nagy türelem kell ehhez a foglalkozáshoz. Egy-egy anyagban több hónapig bön-gészt, válogat a restaurátor, amíg például egy bronzkori cserépedényt eredeti formájában „előállít”. A ritka, értékes darabokból másolat is készül, méghozzá mindig olyan anyagból, ami súlyban, megjelenésben hűen mutatja az eredeti jelleget. A vas- és fémeszközöket a veszélyes korróziótól meg kell tisztítani, a legoptimálisabb állapotban tartósítani szintén nem könnyű. Legkényesebb a bronz és a vas. A pusztaszeri monostor alapkö-

veit a helyszínen kellett és kell konzerválni, megrajzolni helyzetüket, rögzíteni a contrázak helyét. Ez a rajz alapvető dokumentuma minden további kutatásnak.

— A Szeged környéki neolitikus kutatások anyaga áll hozzám legközelebb. Hatezer éves művészi munkákkal, érdekes ember- és állatábrázolásokkal, művészi igényességgel készített használati eszközökkel először találkozni — nem mindenkinek adott meg.

Igaz, a felfedezés öröme először az övé. Az elméleti felkészültség pedig hozzásegíti, hogy közösséget érezzen régi korok emberével — és így már sokkal könnyebb türelmesen „élesztgetni”, új-jáépíteni ránk hagyott kincseiket.

S. E.

Új állat-egészségügyi központ

Korszerűen felszerelt állategészségügyi állomást építettek Zalaegerszegen. Az új állomásnak van szorológiai, bakteriológiai és élelmiszerhigiéniai laboratóriuma is. Nyolc szakorvos dolgozik itt, s gyakorlatilag minden állatfaj egészség-védelmével foglalkoznak. Innen irányítják majd a megyei kórállatorvosok és az üzemi állatorvosok munkáját. Az új állategészségügyi központ mellett állatkórház működik.

Előkészítő tanfolyam középiskolásoknak

Egyetemi felvételre előkészítő tanfolyamot szerveztek a téli szünetben Szegeden a fizikai dolgozók gyermekei részére a Róza Ferenc gimnázium épületében. Három megye — Szolnok, Bács-Kiskun és Csongrád — 98 negyedikes diákja ismétli át szervezett foglalkozások keretében mindazt, amit gimnáziumi éve alatt matematikából és fizikából tanult. A foglalkozásokat egye-

temi oktatók és középiskolai tanárok vezetik, a délutáni foglalkozások zömét azonban végzős egyetemi hallgatók vállalták.

A négynapos tanfolyam szerves folytatása a nyáron Hódmezővásárhelyen rendezett kéthetes előkészítőnek. Kis csoportokban készülnek a tanulók a felvételi vizsgára, és miközben átismétlik a tananyagot, egyre jobban oldódik bennük a felvételi előtti indokolatlan feszültség is, hiszen az egyetemi oktatók és hallgatók az eddig csak hírekből ismert egyetemet igyekeznek valódi oldalról megmutatni, emberközelségbe hozni a középiskolás diákok előtt.

Ki volt Julianus barát?

A honfoglalás után évszázadokon át sokakban élt a nosztalgia a magyarság leendő őshazája iránt. Már az első időkben indultak vándorok vissza keletnek, hogy megkeressék az őshazát. Megtalálták-e? Nem tudjuk — az első vándorok emlékét elmosta az idő. A középkorból azonban fennmaradt néhány világjáró utazó neve, mindenekelőtt Julianus baráté.

Julianus — aki ezt a nevet a dominikánus rendben vette fel, egyébként Erdélyben született és eredetileg Győrnek hívták — egyike volt szerzetes rendje és kor legműveltebb férfiúinak. Jól ismerte a görög, a besenyő, az arab és a német nyelvet, olvasta és értelmezte a kun krónikákat.

1235 tavaszán indult el három társával, hogy felkutassa a keleten maradt magyarokat. Hallatlan nehézségek és nélkülözések árán küzdöttek magukat előre. Pénzüket és málhájukat utonállók elrabolták. Ezért az egyik szerzetes kanalakát faragott és a cserébe kapott kölcsen tengődtek. Tervezték azt is, hogy kettejükét rabszolgának eladják, hogy ezen az áron a másik kettő folytathassa útját kelet felé. Am a legyengült barátok nem találtak vevőre a rabszolgapi-

ta. A másik „kettős”, Julianus. Ketten ezért hazaindulnak és Gellért folytatta útját. Gellért nem sokkal az elválás után — nem bírva a nélkülözéseket — útközben meghalt. A magára maradt Julianus a Volga nyugati partvidékén egy magyar asszony útbaigazítása nyomán lelte meg az őshazát és találkozt az ősek leszármazottjaival.

Amikor meglátták és megtudták, hogy keresztény magyar, igen megörültek jövőbelének. Körülvették őt házaikban és telepeiken. A háziak neve magyar volt. Beszédében is megértették Julianust és ő is azokat. Kiderült, hogy az ottaniak — a kor fogalmai szerint — pogány magyarok voltak, de erről semmit nem tudnak. Viszont bálványokat sem tisztelnek, földet nem művelnek — lóhúst, farkashúst esznek, lótejet és vért isznak. Lovuk és fegyverük sok van, és a harcban rendkívül elszántak.

Mielőbb közölni akarván felfedezését, az őshazába vezető utat és annak pontos leírását, Julianus barát 1236. június 21-én sietve hazaindult, s karácsonyra megérkezett Esztergomba. Utután a következő évben újra elindult néhány rendtársával, ezúttal már azzal a céllal, hogy térítő munkát is végezzen. A tatárok előrenyomulása miatt azonban most nem jutott végig az úton. De nem töltötte tétlenül az idejét: részletes adatokat gyűjtött a tatár seregek erejéről, elhelyezkedéséről, várható támadásairól és az előrenyomulás rendjéről. Ezeket az adatokat személyesen küldte el Perugia püspökének. Julianus barát alakja és útja tehát nem a mondák világába vezet: valóságos történelmi esemény volt, mégpedig nemcsak határtalan bátorságú tudósa korának, hanem az ő személyében kell tisztelnünk a magyar őstörténelmi kutatás első avatott úttörőjét is.

NAPI KISLEXIKON

a fővárosról

Az idén centenáriumi ünnepi Budapest. Száz éve, 1872-ben egyesült ugyanis Pest, Buda és Óbuda. Ebből az alkalból érdemes néhány adatot feleleveníteni.

● Földrajz?

Az északi szélesség 47, a keleti hosszúság 19 fokánál terül el. Az Adria feletti magassága a Duna-parton 105 méter. Átlagos középhőmérséklete plusz 11 fok. A napsütéses órák száma évente kétezer. A csapadék évi mennyisége 600 milliméter, ásványi és hévízforrásainak napi hozama 70 millió liter.

● Története?

Már időszámításunk előtt emberi település volt a Gellért-hegy lábánál. Az időszámítás szerinti első században várost építettek a Duna-parton a rómaiak. A most mintegy kétezer éves várost száz évvel egyesítették. Megalakult a Fővárosi Közmunkák Tanácsa, melynek irányításával lehetővé vált, az egységes városrendezés. Ekkor teremtették meg voltaképpen a főváros mai arculatának alapjait. Megkezdődött a rakodópartok, a Duna-hidak, a Nagykörút építése, a pályaudvarok és a fontosabb középületek helyének kijelölése. Az ezredforduló idejére már kibontakozott Budapest mai képe, amely az 1960-ban elfogadott általános városfejlesztési terv alapján folyamatosan tovább épül.

● Népeség?

A főváros népessége 1910-ben már meghaladta az egymilliót, 1959-ben pedig elérte a kétmilliót. A városfejlesztési terv 30 éves távlatban 2 és negyed millió lakost véve alapul minimum 410 ezer lakás építésével és 140 ezer lakás bontásával számolt. Jelenleg mintegy 110 ezer lakással van kevesebb a kelleténél. A családok átlagos nagysága kicsi, mintegy 3 fő. A 0–10 évesek száma pedig jóval alacsonyabb, mint a 35–50, vagy az 55–60 éveseké. Az idősesek száma a hatvanas években ugyanis nagymértékben csökkent.

Famatuzsálemek

Bulgáriában százával találunk évszázados fákat: szilfákat, platánokat, jegenyefákat, feketefenyőket és természetesen az erdők királyát, a tölgyfát is. A gyümölcsfák közül a szilvesztergye és a diófa éri el a legmagasabb életkort. Aki felkeresi a Kazánlak közelében fekvő Goljamo Drjanovo dél-bulgáriai falucskát, megláthatja az ország legöregebb diófáját. Szakemberek véleménye sze-

rint betöltötte az 500. évet; lombja majdnem 0,2 hektárt borít árnyékba. A törzs körülete a földfelszín közelében 12 méter, másfél méterrel a föld felett még mindig 7 méter. Közel 4 méter magasságban indul a korona; a legvastagabb ág körülbelül mintegy egy méter. Ott, ahol a korona kezdődik, szépen el lehetne helyezni egy 12 személyes ebédlőasztalt...

kivétel, hiszen ha likvidálni akarták Svent, mint a bűntény lehetséges koronatanúját, ott volt erre a kezükben az M-16-osuk.

Eriksson éjjel felé vezett történetével. Kirk, akárcsak korábban Vorst, komolyan megkérdezte Erikssontól, vajon eldöntötte-e, hogy hajlandó vállalni nemcsak a kihallgatásokat, de az állami tanú szerepének kockázatait is egy nyilvános tárgyaláson. Mikor Eriksson újból kijelentette, hogy hajlandó, Kirk felemelte a telefont, és felhívta a Camp Radcliffben állomásozó bűnügyi nyomozó hatóság irodáját. „Nem is sejtettem, hogy a hadseregben ilyen hatóság is van” — mondta nekem Eriksson. Tíz perc múlva két nyomozó érkezett a lelkes szállására, és az esküvel hitelesített nyilatkozat tanúsága szerint Eriksson — jellegzetes, szerény szíkszavúságával — azt közölte velük, hogy „amióta csak megtörtént, izgat engem ez a dolog, ezért ma este idejöttem a lelkeshez, és elmondtam neki, mi történt.” A nyomozók hűvös, semleges, magabiztos hangon hallgatták ki. „Nem voltak felháborodva, semmi nem látszott rajtuk” — emlékezik vissza Eriksson. „Csak a kötelességüket végezték.” Amint a két nyomozó felmért az ügy súlyosságát, egy percet sem vesztettek. „Szinte észre sem vettem, és már a dutyiban ültem” — mondta Eriksson. „Egy acél-falu magánzárkába csuktak. Megnyugtattak, hogy csak védelmi őrzet céljából.”

VII.

Ettől a pillanattól kezdve Eriksson katonasélete gyökeres fordulatot vett. Mikor néhány óra

múlva kieresztették a zárkájából, már nem magános, illegális feljelentő volt, hanem fogaskerek egy bonyolult igazságszolgáltató gépezetben, amelynek az volt a célja, hogy bizonyítékokat gyűjtson, kihallgassa a gyanúsítottakat, és egyáltalán: hogy megállapítsa, valóban létezik-e a bűnügy. Amint megindult Mao megvilágosításának kivizsgálása, a legkülönbözőbb szakemberek érkeztek Erikssonnal: patológusok, bűnügyi nyomozók, ügyvédek, ballisztikai és löfegyver-szakértők. Még közkapcsolati minőségében is az igazságszolgáltatással került kapcsolatba, áthelyezték ugyanis a Camp Radcliff-i 545-ös tábori rendőrszáhadhoz, amelynek kötelességében ettől kezdve magas rangú tiszték biztonságára vigyáztak, kapuknál őrködtek, időnként részt vett a támaszpont területének „átfésülésében”, ami esetleges Vietkong-beszivárgás ellen irányult, és mindennap délután négy óra körül beszállt a „piástaxiba”, a tábori rendőrség autóbuszába, amelynek az volt a feladata, hogy főlsejdesz azokat a közkapcsolatokat, akik a két mérföldre eső An Khe „pokolnegyedében”, vagyis bárjaiban és bordélyjaiban túlárogasnak „eláztak”. „A bűnügyi nyomozó hatóság nem hagyta, hogy gépfegyverkezelő legyek” — emlékezett Eriksson. „Leállították az áthelyezési papírjaimat. Azt mondták, túlságosan veszélyes munka, és csak akkor tudnak tanúként felhasználni, ha élve maradok.”

(Folytatjuk.)

DANIEL LANG:

INCIDENS a 192-es magaslapon

Dokumentumregény — Fordította: Hernádi Miklós

18.

Talán csak azért kerestem meg, hogy mentse a bőrét, hogy bűnrészesebb koronatanúvá tudjon vedleni. Ezért gyakran félbeszakította Erikssont, felszólította, hogy indokoljon meg bizonyos részleteket, amelyek első hallásra el-lentmondtak egymásnak. A rendőrből azonban fokozatosan ismét lelkes lett. „Most már látom, hogy olyan ember beszél hozzám, aki mindenáron meg akarta menteni azt a lányt, de nem tudta” — mondta nekem Kirk. „Az is biztos, hogy Sven nem paranóliás félelemből tartott attól, hogy golyót eresztenek a hátába, mert beszélt velem. Háborúban — legalábbis abban a háborúban — mindennaposak voltak a megmagyarázhatatlan lövések, a halott katonák, akik vagy harcban estek el — vagy nem. Akkor és ott minden játszódás vére ment, és Meserve, meg az osztag többi tagja sem volt